

LEGISLATIVE CHANGES IN REGULATION OF CONSUMER CREDIT PROVIDERS IN SLOVAKIA SINCE 2007

DANIEL GÉČ

Paneurópska vysoká škola, Právnická fakulta, Bratislava Slovensko

Abstract in original language

Vytvoriť vhodné legislatívne prostredie pre podnikanie na trhu nebankových poskytovateľov spotrebiteľských pôžičiek má svoje špecifiká v tom, že zákonodarca musí nájsť rovnováhu medzi prísnu reguláciou, ktorá je až kontraproduktívna a príliš benevolentnými podmienkami ktoré umožňujú podnikanie neférových subjektov. Na príkladoch troch legislatívnych noriem sa autor príspevku snaží znázorniť použité nástroje štátu pri ochrane najzraniteľnejšieho finančného spotrebiteľa, teda nízkopríjmovej skupiny, a kriticky poukázať na dosahované výsledky. V tomto duchu je rozobraná novela zákona o dražbách, zákon o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a zákon o spotrebiteľských úveroch.

Key words in original language

Spotrebiteľské úvery; regulácia finančného trhu; nebankový poskytovatelia spotrebiteľských úverov.

Abstract

Creating suitable legislative environment for the business activities of the non-banking providers of consumer credits has its specifics in the fact that the legislator has to find balance between strict regulation, which could be contra-productive, and too lenient conditions which enable business conduct of unfair market participants. The author demonstrates on three examples of legislative norms the used methods of the state in the protection of the most vulnerable groups of financial consumer, i.e. the low income group, and critically assesses the achieved results. In this sense the Act on Auctions, Act on Financial Intermediation and Financial Advisory and Act on Consumer Credits are discussed.

Key words

Consumer credits; regulation of financial market; non-banking providers of consumer credits.

O spoločnostiach poskytujúcich spotrebiteľské úvery nebankovým spôsobom sa toho veľa hovorí v médiách ako aj medzi odbornou verejnosťou. Na podporu veľmi tvrdej regulácie zákonných podmienok pre tieto subjekty sa zvyčajne uvádzajú príklady ťažkých osobných a sociálnych tragédií jednotlivcov. Takéto poskytovanie úverov ale spĺňa definíciu úžery podľa trestného zákona a nie je predmetom tohto príspevku. V odvetví poskytovania nebankových úverov je potrebné odlišovať dva typy

poskytovateľov. Prvý typ finančnej inštitúcie poskytuje finančné služby spotrebiteľom, ktorí sa nekvalifikujú na bankové produkty a serióznym nebankovým poskytovateľom je pre nich poslednou legálnou inštitúciou, kde sa kvalifikujú na nízky úver. Na proti tomu druhý typ nebankového podnikania cielene obchádza ustanovenia zákona na ochranu spotrebiteľa, nedodržiava dobré mravy a hraničí až s porušením trestného práva. Štát sa snažil od roku 2007 zamedziť pôsobeniu najmä neférových poskytovateľov, avšak ovplyvnilo to podnikanie všetkých poskytovateľov spotrebiteľských úverov.

Na Slovensku sa začalo od roku 2007 systematicky venovať tejto problematike ministerstvo financií a SR ministerstvo spravodlivosti SR. Ministerstvo financií SR podľa zákona č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy, tzv. kompetenčný zákon, zabezpečuje tvorbu a uskutočňovanie politiky finančného trhu, vrátane ochrany spotrebiteľa pri poskytovaní finančných služieb. Ministerstvo spravodlivosti SR si vyvodzovalo svoju právomoc na základe kompetencie pripravovať právnu úpravu v oblasti občianskeho práva¹. Obidve inštitúcie hľadali riešenia ako sprísniť podmienky na trhu poskytovateľov spotrebiteľských úverov, no zároveň nezastaviť túto činnosť úplne. Hľadanie takéhoto legislatívneho rámca je možné demonštrovať na troch príkladoch.

Zákon č. 568/2007 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách novelizoval mimo iného aj zákon č. 40/1964 Z.z. občiansky zákonník. Novela rozšírila v V. hlave v § 52 definíciu spotrebiteľskej zmluvy. Podľa novej definície “spotrebiteľskou zmluvou je každá zmluva bez ohľadu na právnu formu, ktorú uzatvára dodávateľ so spotrebiteľom.”² Nahradila tak znenie, ktoré vymenovávalo jednotlivé zmluvné typy a spotrebiteľ bol definovaný ako subjekt, ktorý nemohol individuálne ovplyvniť obsah dodávateľom pripraveného návrhu na uzavretie zmluvy. Čiže po novom spotrebiteľskou zmluvou je každá zmluva, kde získavanie tovarov alebo služieb je za účelom priamej spotreby alebo vlastníctva, namiesto určenia pre ďalší predaj alebo výrobu. Ide o spresnenie právnej definície a zvýšenie možnosti ochrany práv spotrebiteľov.

Ďaleko väčší dopad, ale spôsobilo ustanovenie o určení maximálnej ceny za spotrebiteľský úver, tzv. úrokový strop. Určenie maximálnej čiastky, ktorú môže poskytovateľ žiadať ako protiplnenie bola určená v § 53 ods. 6 nasledovne: „Ak je v spotrebiteľskej zmluve predmetom záväzku

¹ Zákon č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy, § 13 ods. 2 a § 14 ods. 2 písm. a).

² Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení do novelizácie 568/2007 Z.z., § 52 ods. 1.

poskytnutie peňažných prostriedkov za neprimeranú odplatu, súd môže odplatu znížiť; prihliadne pritom najmä na odplaty poskytované bankami pri spotrebných úveroch.“³

Z tejto krátkej vety je zrejmé, že v tejto novej právnej povinnosti určenej poskytovateľom spotrebiteľských úverov bolo viac neznámych ako známych pojmov. Nikde v občianskom práve nie je definovaný termín „odplata“. Podľa dôvodovej správy, odplatou sa myslel úrok a určitý poplatok spojený s poskytnutím úveru alebo pôžičky. Ministerstvo financií SR preto použilo index ročnej percentuálnej miery nákladov (RPMN) ako určujúci parameter. Miera primeranosti odplaty sa zase posudzovala len podľa trhu bank, čo komplikovalo situáciu pre iných, nelicencovaných poskytovateľov. Je potrebné pochopiť, že banky a nebankové inštitúcie nepodnikajú na jednom relevantnom trhu. Pre spotrebiteľa nie sú tieto produkty vzájomne zameniteľné. Spotrebiteľ, ktorý siaha po produktoch nebankovej inštitúcie si nemôže vziať úver v banke, pretože sa naň nekvalifikuje. Ďalší rozdiel spočíva v tom, že banka vykonáva správu cudzích peňazí, a na druhej strane nebanková inštitúcia spravuje peniaze len vo svojom mene a požičiava na vlastné riziko. Nebanková inštitúcia sama získava pre svoje podnikanie peniaze na finančných trhoch. Z toho vyplývajú aj rozdielne orgány dohľadu pre ich činnosť. U nebankovej inštitúcie je to Slovenská obchodná inšpekcia (SOI) a pre banky Národná banka Slovenska (NBS). Z uvedeného vyplýva, že nebanková inštitúcia si môže upraviť podmienky poskytovania úverov aj voľnejšie, čo používa ako konkurenčnú výhodu v boji o zákazníka. Na druhej strane, riziko pri obsluhovaní menej bonitnej klientely je vykompenzované vyššou cenou.

V súvislosti so zavedením úrokového stropu bolo potrebné prijať mechanizmy na jeho vykonanie. V zákone o spotrebiteľských úveroch ministerstvo financií navrhlo, aby odplata za poskytnutie spotrebiteľského úveru nesmela prevýšiť výšku ustanovenú nariadením vlády⁴. Zároveň, všetkým poskytovateľom (bankovým inštitúciám, leasingovým spoločnostiam, spoločnostiam splátkového financovania a spoločnostiam poskytujúcim spotrebiteľské úvery) vznikla nová povinnosť podávať štvrt'ročne hlásenie o novoposkytnutých spotrebiteľských úveroch. Tie sa zhromažďovali a vykazovali na typizovanom formulári. Formulár bol rozdelený podľa výšky úveru, spôsobu zabezpečenia a dĺžky splatnosti. Úrokový strop sa stanovil nariadením vlády na dvojnásobok priemernej hodnoty RPMN pre príslušný typ spotrebiteľského úveru a zároveň, odplata nesmela prevýšiť sumu, ktorá zodpovedala štvornásobku hodnoty váženého

³ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení do novelizácie 568/2007 Z.z., § 53 ods. 6.

⁴ Zákon č. 258/2001 Z.z. o spotrebiteľských úveroch a o zmene a doplnení zákona SNR č. 71/1986 Zb. o Slovenskej obchodnej inšpekcii v znení neskorších predpisov, § 3 ods. 10.

priemeru RPMN za všetky typy spotrebiteľských úverov. To znamená, platili súčasne dva koeficienty na výpočet maximálnej odplaty.

Tento systém sa v praxi neosvedčil a nedosiahol hlavného cieľa – zlacnenie spotrebiteľských úverov. Z legislatívno-technickej stránky obsahoval jedno špecifikum. Údaje o priemerných hodnotách RPMN a hodnoty maximálnej výšky odplaty sa zverejňovali na internetovej stránke ministerstva financií SR mesiac po skončení sledovaného obdobia. Tieto údaje neboli žiadnym spôsobom vyhlasované v Zbierke zákonov. Internetová stránka ústredného orgánu štátnej správy sa teda stala zdrojom práva a určila povinnosť súkromnému sektoru.

Z pohľadu poskytovateľov znamenal veľký problém jeho meniaci sa, tzv. „plávajúci“ charakter. Napríklad pri regulácii cien energií sa ceny menia niekoľko mesiacov dopredu a platia v nezmenenej podobe dlhé obdobie, niekedy aj roky. Pri spotrebiteľských úveroch sa menila maximálna cena štyrikrát za rok. Po zverejnení stropu mali poskytovatelia vždy 15 dní na prispôbenie. Táto doba nebola dostatočná na aktualizáciu produktov, zaškolenie zamestnancov a siete distribútorov. Vzhľadom nato, že strop sa stanovoval podľa priemernej výšky RPMN na trhu vypočítavaný váženým priemerom (podľa objemu poskytnutých úverov), výška odplaty ktoréhokoľvek poskytovateľa závisela od obchodného rozhodnutia iných subjektov na trhu. Napríklad, ak jeden poskytovateľ s väčším trhovým podielom zmenil splatnosť produktu z 14 mesiacov na 12 mesiacov, prešiel v tabuľke z kategórie úverov od 1 do 5 rokov do kategórie od 6 do 12 mesiacov. Ako dôsledok sa znížila maximálna odplata pre všetky produkty v tej kategórii, ktorú opustil. Výška najbližšej maximálnej odplaty sa tak nedala odhadnúť a menila sa každé tri mesiace.

Zavedenie cenovej regulácie spôsobilo to, že viaceré subjekty namiesto toho, aby sa prispôbili novej situácii, začali vykazovať svoje úvery ako iné než spotrebiteľské. Odberateľ (predtým nazývaný spotrebiteľ) v zmluve deklaroval, že finančné prostriedky použije na výkon svojej pracovnej alebo podnikateľskej činnosti. Tým, že určitý drahší poskytovatelia prestali vykazovať pre Národnú banku Slovenska a ministerstvo financií SR poskytnuté prostriedky ako spotrebiteľský úver, priemerná hodnota RPMN a teda aj maximálnej odplaty začala klesať, nakoľko objemovo vždy prevažovali banky. Za obdobie od prvého k štvrtému štvrtroku 2008 klesol počet vykazujúcich spoločností zo 73 na 58. Paralelne s tým, bolo možné sledovať pokles maximálne dovolenej výšky odplaty. Súčasťou regulácie bolo aj uverejňovanie tzv. reportujúcich subjektov, čiže spoločností, ktoré podali hlásenie o poskytnutých spotrebiteľských úveroch. Ak sa tam z štvrtroka na štvrtrok určitá spoločnosť neobjavila, bolo zrejmé, kto systém opustil. Zákonodarca nemal v takomto prípade žiadny mechanizmus ako prinútiť danú spoločnosť podávať hlásenie ak finančný subjekt tvrdil, že neposkytuje spotrebiteľské úvery. Čiže tie spoločnosti, ktoré dodržiavali

zákon a nevykazovali fiktívne iné produkty, boli ukrátené na svojich právach a museli znižovať ceny svojich produktov.

Tie subjekty, ktoré zostali v systéme predstavili nové „doplnkové služby“, ktoré sa nezapočítavali do výpočtu RPMN. Situácia bola podobná ako pri nízkonákladových aerolíniách, kde spotrebiteľ platí za batožinu, použitie platobnej karty pri úhrade letenky a pod. Prirodzené súčasti finančných produktov sa stali „voliteľnými zložkami“. Tým sa nové ceny de facto vyrovnali pôvodným. Typickým prípadom bolo ponúkanie spotrebiteľského úveru za vyšší úrok alebo za zvýhodnenú sadzbu ak sa spotrebiteľ poistí proti strate schopnosti splácať úver. V určitých segmentoch si viac ako 90% spotrebiteľov prikupovalo tieto doplnkové služby. Z ekonomického hľadiska možno konštatovať, že to bola prirodzená reakcia trhu, nakoľko cena na nebankovom trhu je vždy vyššia ako na bankovom. Riziko nesplácania u menej bonitných spotrebiteľov sa administratívnym stanovením ceny neznížilo. Štát nenechal bonitu týchto spotrebiteľov. Už po približne troch konzekutívnych štvrťrokoch od začiatku uplatňovania tohto systému vykazované čísla neodzrkadľovali skutočnú cenu produktov na trhu. Po roku pôsobenia na trhu tie tzv. predátorské subjekty, proti ktorým legislatíva vznikla, aj naďalej zostávali na trhu, len sa prispôbili novej právnej situácii.

Pre spotrebiteľov, na koho ochranu bol úrokový strop v prvom rade zavedený, systém znamenal v prvom rade to, že produkty väčšiny poskytovateľov len kopírovali maximálne dovolenú hranicu. Vzhľadom na rozmach doplnkových služieb spotrebiteľ začal dostávať netransparentné cenníky a ťažšie porovnával rôzne ponuky. Časť produktov, ktoré sa nevošili do cenového limitu z trhu zmizli, teda spotrebiteľ dostal menší výber. Poskytovatelia úverov zvyšovali zmluvné pokuty a sankcie za omeškanie so splácaním. Niektoré spoločnosti, ktoré dovtedy nemali tento model podnikania ho zaviedli do svojich zmlúv. Celkovo možno zhodnotiť, že zavedenie tohto nástroja regulácie finančného trhu sa ukázalo ako úplne neefektívne. Úrokovým stropom sa neznížili ceny produktov. Ochrana spotrebiteľov sa naopak oslabila, štát po krátkej dobe prestal mať prehľad o cenách spotrebiteľských úverov na trhu a pre poskytovateľov predstavoval náklad, ktorý sa premietol do ceny produktov.

Ako druhý príklad regulácie poskytovania spotrebiteľských úverov nebankovými subjektmi uvádzam zákon č. 186/2009 Z.z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o FSaFP). Zákon vznikol na základe Koncepcie ochrany spotrebiteľa v oblasti finančných služieb, zabezpečenia finančného vzdelávania a regulácie sprostredkovateľskej činnosti a poradenskej činnosti na finančnom trhu (ďalej len „koncepcia ochrany spotrebiteľa vo finančných službách“) vypracovanej ministerstvom financií SR a schválenej vládou SR dňa 1. augusta 2007. Podľa tohto dokumentu, cieľom zákona bolo odstrániť

rozdielnosť právnej úpravy finančného sprostredkovania a finančného poradenstva, ktorá existovala v právnych predpisoch pre jednotlivé sektory finančného trhu a zároveň pokryť tie oblasti trhu, ktoré neboli regulované vôbec⁵. Práve do takejto kategórie spadá oblasť poskytovania spotrebiteľských úverov. Finančnou službou sa podľa zákona o FSaFP myslí poistenie alebo zaistenie, kapitálový trh, doplnkové dôchodkové sporenia, prijímanie vkladov, poskytovania úverov a spotrebiteľských úverov. Tento široký záber sa nazýval pri príprave zákona tzv. princíp level playing field. Teda rovnaké podmienky pre finančných poradcov a finančných sprostredkovateľov všetkých typov finančných služieb.

Zákon o FSaFP po prvý raz v slovenskom práve finančného trhu odlišuje sprostredkovanie od poradenstva. Finančný sprostredkovateľ predkladá ponuky smerujúce k uzavretiu zmluvy o poskytovaní finančnej služby. Sprostredkovateľ je platený finančnou inštitúciou, od ktorej dostáva za svoju činnosť províziu. Na druhej strane finančný poradca poskytuje odbornú pomoc, informácie, stanoviská, odporúčania a osobné finančné plány spotrebiteľovi. Poradca je platený spotrebiteľom. Tieto dva termíny, poradca a sprostredkovateľ sa žiaľ na Slovensku zamieňali a spotrebiteľ často krát nevedel či mu poradca „radil“ produkt, ktorý je najvýhodnejší pre spotrebiteľa alebo produkt, ktorý má najvyššiu províziu pre poradcu. S nástupom zákona o FSaFP to už nie je možné. Zároveň zákon automaticky stanovil podmienku, že finančný agent nemôže vykonávať finančné poradenstvo a naopak⁶. Tento krok možno chápať ako veľmi pozitívny prvok ochrany spotrebiteľa.

V mojom príspevku sa chcem zamerať na rozdelenie finančných sprostredkovateľov pôsobiacich pri distribúcií spotrebiteľských úverov na viaceré typy finančných agentov, podľa miery ich samostatnosti. V praxi sa totiž vyskytujú jednotlivci, ktorí sami veľmi nezávisle ponúkajú spotrebiteľské úvery od viacerých bankových aj nebankových finančných inštitúcií a podľa toho akú požiadavku dostanú od spotrebiteľa a na základe uvedeného mu ponúknu najvýhodnejší produkt. Typický prípad – finančný sprostredkovateľ v obchodnom dome alebo autobazáre. Na druhej strane veľké finančné inštitúcie nebankového typu používajú na distribúciu svojich produktov sieť obchodných zástupcov, živnostníkov, ktorí môžu výhradne distribuovať len produkty jednej inštitúcie. Takto koncipovaný vzťah znamená, že sprostredkovateľ viac menej len mechanicky zadáva do systému profil klienta a z centrály mu potvrdia, či sa žiadateľ kvalifikuje na úver, resp. v akej výške.

⁵ Koncepcia ochrany spotrebiteľa v oblasti finančných služieb, zabezpečenia finančného vzdelávania a regulácie sprostredkovateľskej a poradenskej činnosti na finančnom trhu.

⁶ Zákon č. 186/2009 Z.z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 6 a § 10.

Zákon o FSaFP preto rozoznáva:

- samostatného finančného agenta, ktorý môže uzatvárať zmluvu s viacerými finančnými inštitúciami,
- podriadený finančný agent, ktorý môže uzavrieť zmluvu so samostatným finančným agentom
- viazaný finančný agent, ktorý môže uzavrieť zmluvu len s jednou finančnou inštitúciou⁷.

Finančný agenti musia byť registrovaný v NBS, čo je podmienkou výkonu ich činnosti. Pre každý typ finančného sprostredkovania sa vyžaduje určitý typ odbornej spôsobilosti.

Zákon o FSaFP rozoznáva základný, stredný, vyšší a najvyšší stupeň odbornej spôsobilosti⁸. Pre účely finančného sprostredkovania sú podstatné len prvé tri stupne. Pre základný stupeň odbornej spôsobilosti sa vyžaduje minimálne stredné odborné vzdelanie a absolvovanie osobitného finančného vzdelávania. Na tento stupeň nie je potrebná maturita a nevyžaduje sa ani vykonanie skúšky. Toto rozhodnutie je niekedy vnímané trochu kontroverzne, ale treba povedať na obranu zákonodarcu, že pridaním podmienky maturity pre tento stupeň by vznikli vážne problémy pri dostupnosti splátkového financovania. V malej maloobchodnej predajni predavač a distribútor splátkového financovania sú často tá istá osoba. Pre stredný stupeň odbornej spôsobilosti sa vyžaduje aj minimálne stredné odborné vzdelanie, dva roky praxe, odborná skúška a osobitné finančné vzdelávanie. Pre vyšší stupeň sa vyžaduje minimálne stredné odborné vzdelanie, päť rokov praxe, odborná skúška a absolvovanie osobitného finančného vzdelávania.

Pre jednotlivé typy finančných agentov zákon vyžaduje vždy určitý stupeň odbornej spôsobilosti. Viazanému agentovi postačuje základný stupeň. Na vykonávanie činnosti podriadeného finančného agenta, počas prvých dvoch rokov činnosti, postačuje základný stupeň odbornej spôsobilosti a ak chce osoba pokračovať ďalej musí nadobudnúť stredný stupeň. Samostatný finančný agent musí mať od začiatku činnosti vyšší stupeň odbornej spôsobilosti. Systém je teda vybudovaný tak, aby agent, ktorý sa chce venovať tejto činnosti dlhodobo mohol „vyrásť“ spolu so zákonnými požiadavkami. Do účinnosti tohto zákona nebolo potrebné splniť pre vykonávanie sprostredkovania finančných produktov iné podmienky okrem

⁷ Zákon č. 186/2009 Z.z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 6 až § 9.

⁸ Zákon č. 186/2009 Z.z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 21.

podmienok požadovaných živnostenským úradom pre ohlasovaciú živnosť – sprostredkovanie poskytovania úverov nebankovým spôsobom. Navyše, sprostredkovatelia musia mať uzatvorené poistenie pre prípad zodpovednosti za škodu. Viazaní finanční agenti a podriadení finanční agenti nemusia byť poistení ak zodpovednosť za škodu prevzala finančná inštitúcia resp. samostatný finančný agent⁹.

Vo vzťahu k spotrebiteľovi vznikla povinnosť sprostredkovateľa pred poskytnutím finančnej služby zistiť a zaznamenať požiadavky a potreby klienta, jeho skúsenosti a znalosti týkajúce sa príslušnej služby a jeho finančnej situácie. Na základe toho je povinný klientovi poskytnúť odbornú pomoc a informácie a odporúčania, ktoré sú pre neho vhodné¹⁰. Finančný agent je povinný informovať potenciálneho klienta či vykonáva sprostredkovanie s jednou alebo viacerými finančnými inštitúciami. Musí ho tiež informovať o označení príslušného zoznamu, v ktorom je zapísaný a spôsobe overenia zápisu agenta v registri. Klient má právo byť informovaný o existencii akéhokoľvek plnenia a jeho výške, ktoré prijíma agent za sprostredkovanie¹¹. V praxi má toto ustanovenie malú výpovednú hodnotu nakoľko kvalita produktu sa nemeria len podľa výšky provízie pre sprostredkovateľa a za druhé konkrétna výška provízie sa počíta komplikovane a tak namiesto jasného čísla môže byť spotrebiteľovi predložený len vzorec výpočtu provízie.

Celkovo možno o zákone o FSsFP povedať, že takto koncipovaná regulácia finančného trhu je až elegantnou, nakoľko zvýšila požiadavky na distribučné kanály spotrebiteľských úverov, ale zároveň sú tieto nároky primerané k dosahovanému cieľu a v neposlednom rade berú do úvahy reálny stav na trhu. Jedinou vecou, ktorú možno uprieť štátu pri uvádzaní zákona do praxe je malá propagácia všetkých nových spotrebiteľských práv. Finančný spotrebiteľ musí byť predovšetkým vzdelaný a informovaný, aby sa napr. pýtal či agent vykonáva sprostredkovanie produktov len jednej inštitúcie alebo viacerých. Na základe toho môže sám spotrebiteľ urobiť informované rozhodnutie, či chce ďalej prijímať služby od tohto agenta alebo skúsi porovnať ponuku aj od iných sprostredkovateľov. Žiaľ na Slovensku sa to neudialo. Zákon vstúpil do účinnosti 1.1.2010 a prechodné ustanovenia dávajú dodatočný priestor na prispôsobenie sa novým podmienkam. Podmienky pre základný stupeň treba splniť do 31. decembra

⁹ Zákon č. 186/2009 Z.z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 30.

¹⁰ Zákon č. 186/2009 Z.z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 36.

¹¹ Zákon č. 186/2009 Z.z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 32.

2010, pre stredný stupeň do 30. septembra 2011, a pre vyšší stupeň až dva roky po začiatku účinnosti zákona, teda do 31. decembra 2011.

Tretím príkladom zásadnej právnej úpravy pre podnikanie spoločností poskytujúcich spotrebiteľské úvery je zákon č. 129/2010 Z.z. o spotrebiteľských úveroch a iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o spotrebiteľských úveroch). Hlavným motívom prijatia tohto zákona bola implementácia smernice EP a Rady 2008/48/ES o zmluvách o spotrebiteľskom úvere. No na trh spotrebiteľských úverov mala veľký dopad aj výrazná zmena dovtedajšieho úrokového stropu.

Bolo by zavádzajúcim tvrdiť, že po novelizácii 129/2010 Z.z. v občianskom zákonníku na Slovensku neexistuje úrokový strop. Existuje, len sa modifikoval. § 53 odsek 6 po novom znie: „Ak predmetom spotrebiteľskej zmluvy je poskytnutie peňažných prostriedkov, nesmie odplata podstatne prevyšovať odplatu obvykle požadovanú na finančnom trhu za spotrebiteľské úvery v obdobných prípadoch. Pri posudzovaní obdobečnosti prípadov sa prihliada najmä na finančnú situáciu spotrebiteľa, spôsob a mieru zabezpečenia jeho záväzku, objem poskytnutých peňažných prostriedkov a lehotu splatnosti.“ Hlavná zmena spočíva v tom, že referenčným, tzv. benchmarkovým trhom, je celý finančný trh a nie len bankový trh ako tomu bolo do novelizácie. Takáto textácia zákona lepšie zohľadňuje pôsobenie bankových aj nebankových inštitúcií na trhu. Neumožňuje mať neobmedzene vysoké úroky, ale vraví že v určitej nižšej miere, sa cena môže odchýliť od obvykle požadovanej odplaty. Druhá veta odseku, predstavuje navádzacie pravidlo pre poskytovateľov a v budúcnosti aj pre sudcov, na správne posúdenie pojmu „podstatné prevýšenie odplaty“. Menuje demonštratívny výpočetom najpravdepodobnejšie parametre, ktoré treba pri takomto posudzovaní zvážiť. Ide o výšku úveru, spôsob zabezpečenia, lehotu splatnosti a pridáva k tomu aj bonitu klienta. Všetky tieto parametre vychádzajú z hlásení o novoposkytnutých spotrebiteľských úveroch, vrátane posledného ktorý odzrkadľuje druh veriteľa. Vyhodnocovateľ týchto hlásení, ktorým bolo ministerstvo financií SR a NBS, vnímal tento rozdiel v sadzbách, ktoré mu boli odovzdávané od začiatku januára 2008 od všetkých poskytovateľov spotrebiteľských úverov. Dôvodová správa uvádza dovolenú hranicu prekročenia obvyklej odplaty vo výške 20%. Nad touto hranicou môžeme hovoriť o absolútnej neplatnosti právneho úkonu.

Smernica o zmluvách o spotrebiteľskom úvere priniesla predovšetkým zvýšenú informovanosť spotrebiteľa. Spotrebiteľ dostáva tzv. predzmluvný formulár, kde sú jednoduchým a zrozumiteľným jazykom pretlmočené podstatné ustanovenia zmluvy o spotrebiteľskom úvere. Spotrebiteľ by si mal preštudovať formulár ešte pred podpisom samotného záväzku. Do formuláru sa na Slovensku pridáva aj informácia o priemernej výške RPMN

pre daný typ spotrebiteľského úveru. Ak je vysoká miera odchýlky medzi cenou, ktorú má platiť spotrebiteľ a trhovým priemerom, spotrebiteľovi sa dáva príležitosť, aby si porovnal aj iné ponuky a prípadne sa rozhodol pre iného dodávateľa. Medzi ďalšie významné práva, ktoré priniesla smernica patrí možnosť spotrebiteľa odstúpiť od zmluvy bez uvedenia dôvodu do 14 kalendárnych dní odo dňa uzavretia zmluvy¹². Táto zmena nie je až taká veľká ako sa na prvý pohľad zdalo, nakoľko tí nelicencovaný poskytovatelia, ktorí podnikali podľa zákona č. 108/2000 Z.z o ochrane spotrebiteľa pri podomovom predaji a zásielkovom predaji, museli spotrebiteľovi umožniť vrátenie produktu do 7 pracovných dní odo dňa prevzatia tovaru, alebo uzavretia zmluvy o poskytnutí služby aj pred implementovaním smernice o zmluvách o spotrebiteľskom úvere.

Zákon o spotrebiteľských úveroch sa vzťahuje nie len na poskytovateľov spotrebiteľských úverov ale aj na tzv. iných veriteľov. Zákonodarca tým chcel predísť možnosti obchádzania práv spotrebiteľov, ale konečný efekt je diskutabilný. Podľa § 2 písm. c) iným veriteľom sa myslí fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá ponúka alebo poskytuje úvery alebo pôžičky, ktoré nie sú spotrebiteľským úverom, v rámci svojej podnikateľskej činnosti, s výnimkou banky. Čiže iným veriteľom môže byť len nebanková inštitúcia. A podľa § 24 zákona, na iných veriteľov a na zmluvy o úvere alebo pôžičke, ktoré nie sú spotrebiteľským úverom a ktoré sú poskytované inými veriteľmi spotrebiteľom sa vzťahujú taxatívne vymenované ustanovenia zákona. Čiže ďalšou charakteristikou iných úverov je, že ich prijímateľom je spotrebiteľ. Z vysvetlenia v dôvodovej práve takisto nemožno bližšie pochopiť zámer zákonodarcu. K uvedeným ustanoveniam sa uvádza, „zákon reguluje aj iné úvery, ako sú spotrebiteľské“¹³. Je to teda veľmi vágny právny stav, ktorý vyžaduje novelizáciu.

Medzi špecifické práva, ktoré priniesol zákon, okrem implementácie smernice, je tiež povinnosť veriteľa pred uzavretím zmluvy posúdiť s odbornou starostlivosťou schopnosť spotrebiteľa splácať spotrebiteľský úver. Na druhej strane tomu korešponduje povinnosť spotrebiteľa poskytnúť veriteľovi údaje potrebné na posúdenie schopnosti spotrebiteľa splácať spotrebiteľský úver. Teoreticky znie toto právo veľmi dobre, nakoľko jednou z najúčinnějších ochrán spotrebiteľov pred možnosťou predĺženia je schopnosť veriteľa spoľahlivo si overiť finančnú situáciu spotrebiteľa v databáze údajov o schopnosť splácania úverov, tzv. credit history database. Avšak na Slovensku neexistuje verejný register schopnosti splácať úver, do ktorého by mali právo nahliadnuť všetci poskytovatelia a prístupy do

¹² Zákon 129/2010 o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 13.

¹³ Dôvodová správa k zákonu č. 129/2010 o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 24.

súkromného registra určuje jeho prevádzkovateľ. Zákon určuje jedinú výnimku v prípade súkromných registrov, prevádzkovateľ registra musí umožniť prístup veriteľovi z iného členského štátu EÚ. Čiže je to diskriminácia akéhokoľvek „bežného veriteľa“, ktorý sídli v Slovenskej republike. Vzhľadom na uvedené je neisté, či je veriteľ schopný postupovať s odbornou starostlivosťou, ak štát zároveň nato nevytvoril dostatočné legislatívne alebo fyzické podmienky.

Zákon o spotrebiteľských úveroch ďalej zaviedol povinnú registráciu veriteľov. Register veriteľov vedie Národná banka Slovenska. Veriteľ je oprávnený začať vykonávať činnosť, ktorá spočíva v poskytovaní spotrebiteľských úverov odo dňa zápisu do registra veriteľov¹⁴. Zákon ustanovuje podmienky, kedy NBS môže zrušiť zápis v registri veriteľov aj bez návrhu. Registrácia veriteľov je určitý medzistupeň k licencovaniu, teda systému podľa ktorého vykonávajú činnosť banky. Odhliadnuť od terminológie, podstatné zostáva to, čo je obsahom podmienok pre umožnenie podnikania nebankových poskytovateľov na trhu spotrebiteľských úverov.

Žiaľ na Slovensku v tomto odvetví nefunguje efektívna samoregulácia, preto je potrebné zaoberať sa témou regulácie poskytovateľov spotrebiteľských úverov aj v budúcom období. S ohľadom na históriu použitých regulačných nástrojov (úrokový strop, regulácia sprostredkovateľov, implementácia smernice o spotrebiteľských úveroch a registrácia veriteľov) cieľom budúcej legislatívy by malo byť prijímanie takých podmienok, napríklad v podobe licencovania, ktoré zabránia vstupu nekalých podnikateľov na trh. Úrokový strop sa ukázalo ako neefektívne riešenie, regulácia sprostredkovateľov vyriešila len časť problémov ale stále existuje priestor na sprísnenie podmienok resp. výkonu dohľadu pre samotné finančné inštitúcie. Regulácia poskytovania spotrebiteľských úverov musí byť prísna už na začiatku celého cyklu, aby sa nemuseli riešiť dôsledky takéto podnikania v neskoršom období ďaleko zložitejším spôsobom. Je to pre štát lacnejšie a efektívnejšie riešenie. Zabráni sa tým hneď v úvode obchádzaniu zákonov, upieraniu práv spotrebiteľov a porušovaniu dobrých mravov.

Literature:

- Dôvodová správa k zákonu č. 129/2010 o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁴ Zákon 129/2010 Z.z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 20 ods. 8.

- Konceptia ochrany spotrebiteľa v oblasti finančných služieb, zabezpečenia finančného vzdelávania a regulácie sprostredkovateľskej a poradenskej činnosti na finančnom trhu.
- Zákon 129/2010 o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 186/2009 Z.z. o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 258/2001 Z.z. o spotrebiteľských úveroch a o zmene a doplnení zákona SNR č. 71/1986 Zb. o Slovenskej obchodnej inšpekcii v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení do novelizácie 568/2007 Z.z..
- Zákon č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy.

Contact – email
danielgec@yahoo.com